

پشویه کی کورت بو مملانییه کی فراوانتر له داها توودا

19-10-2022

نووسه ره کان

عهلی سه رباز جاف

کورته : دواي زیاتر له سالیک ئالۆزی، کیشمه کیش و کبیرکی سی پیکهاته ی سه ره کی له پرۆسه ی سیاسی له عیراق، هه ر چۆنیک بیت قوئاغه سه خته که ی پیکه یانی حکومت تیپه ریندرا. هه ر له سه ره تای له دایکبوونی ئەم حکومته نوویه، ئازار و کاریگه ری ماوه ی رابردوو له ناکۆکی نیوان پارته سیاسییه کانی عیراقی پیوه دیاربوو.

دوای زیاتر له سالیك ئالۆزی، کیشمه‌کیش و کبیرکبى سى پښکاته‌ی سهره‌کى له پرۆسه‌ی سیاسى له عیراق، ههر چۆنیک بیت قوناعه سهخته‌کى پښکهنایى حکومت تیپه‌رپندرا. ههر له سهره‌تای له دایکبوونى ئەم حکومت ته نوښه، نازار و کاریگه‌رى ماوه‌ی رابردوو له ناکوکی نیوان پارته سیاسیه‌کانى عیراقى پښوهدیاروو. به‌لام ههر چۆنیک بیت له کوټایدا سازانیکى کاتى ناراسته‌وخو، ههموو حیزبه دهسه‌لانداره‌کانى عیراقى کوکرده‌وه، به شیوازیک، ههموو لایه‌نه‌کان به که‌مترین زهره‌ر له هاوکیشه‌ی پښکهنایى حکومت ده‌رچوون. ئەو هاوکیشه‌یه‌ی که هه‌ندیک پښووابوو قوناخى پښکدادان و کوټایى هینان به یه‌کدى ده‌بیت.

به‌لام بۆ هه‌ندیک جیگه‌ی پرسپاره که بۆ سهر له‌سهر ههموو ئەو رووداو و جولانه بیده‌نگى هه‌لبژارد؟ بى گومان سهر که‌سیکه قسه‌کردنى یان بیده‌نگى ههموو کات به نامانج بووه. هه‌روه‌ها جیگه‌ی پرسپاره که ئەم بیده‌نگیه‌ی سهر تاوه‌کو که‌ی به‌رده‌وام ده‌بیت.

ئایا هاوپه‌یمانى به‌رپوه‌بردنى ده‌ولت به‌سهر هاوپه‌یمانى سیقوولی سهرکه‌وت ؟

له دوای کشانه‌وه‌ی سهر و به‌جیه‌یشتنى هاوپه‌یمانه‌کانى (پارتى دیموکراتى کوردستان و هاوپه‌یمانى سهره‌ه‌رى)، هه‌ندیک پښووابوو پارتى و سهره‌ه‌رى پاشماوه‌ی پۆسته‌کانى حکومتیان بۆ ده‌مینیته‌وه و کاریگه‌ریه‌کى به‌رچاویان له گه‌مه‌ی پښکهنایى حکومتدا نابیت! به‌لام رووداوه‌کان به پښه‌وانه‌ی ئەو بۆچوونه بوون و ههر زوو هلبووسى له رینگای پښکیشکردنى ده‌ست له کارکیشانه‌وه‌کى له پۆستى په‌رله‌مان، لایه‌نه‌کانى چوارچۆه‌ی هاوئاهاه‌نگى ناچار کرد که پالپشتى خۆى بۆ ده‌رپریت و له رینگای ئەوه‌شه‌وه شوپنى خۆى له هاوکیشه‌ی نوښى پښکهنایى حکومت بکاته‌وه. به‌لام پارتى پښووستى به‌و جوړه‌جوله‌ دراماتیکیانه نه‌بوو و ههر سوور بوو له‌سهر گوپرنى سه‌رۆککۆمار و به ده‌سته‌هینانى مافه ده‌ستووریه‌کانى هه‌ریمی کوردستان. ئەمه‌ش وایکرد هه‌وله‌کانى ناچارکردنى پارتى له به‌شداریکردن له حکومت نه‌نویکه له رینگای مووشه‌ک بارانى ئیران و هه‌لبژاردنى که‌سى سه‌رۆککۆمار زیاد بکه‌ن و هه‌روه‌ها هۆشداریه‌کانى ئیران و ئاکته‌رکانى له عیراق بۆ هه‌ریمی کوردستان و پارتى روژ به دوای روژ زیاتریان ده‌کرد. به‌لام له کوټایدا لابردنى که‌سى د. به‌رهه‌م سالح له پۆستى سه‌رۆککۆمارى عیراق ئیران، هه‌ندیک لایه‌نى چوارچۆه‌ی هاوئاهاه‌نگى و پارتى به‌رزه‌وه‌ندییه‌کانیان به‌کیان گرتوه و بووه ده‌رته‌نجامى ئەوه‌ی تاوه‌کو ئیستا پارتى له هاوکیشه‌که‌ دۆراو نه‌بیت.

ئه‌گه‌ر به وردى به دوای براوه‌ی هاوکیشه‌که‌ بگه‌رپین ده‌بیت چه‌ند خالیك له به‌رچا و بگه‌ریت. یه‌که‌م، هاوپه‌یمانى سهره‌ه‌رى و پارتى به کشانه‌وه‌ی سهر زۆرینه‌ی هاوپه‌یمانییه‌که‌یان له په‌رله‌مانى عیراقیان له‌ده‌ستدا! هه‌روه‌ها ده‌بیت هه‌ندیک بیر له قسه‌کانى روژانى هه‌بوونى هاوپه‌یمانى سیقوولی له په‌رله‌مانى عیراق بکه‌ینه‌وه. ئەو روژانه‌ی پارتى به په‌یوه‌ندیکردن و شوینکردنه‌وه بۆ ئیسرائیل تۆمه‌تبار ده‌کرا و هه‌روه‌ها هلبووسیش به شوینکه‌وته و گوپگرى ئیمارات و سعودیه تۆمه‌تبار ده‌کرا. به‌لام ئەم‌پرو ههر دوو لایه‌نه‌که ئەکتەرى سه‌ره‌کین له حکومت ته‌چاوه‌روانکراوه‌کى چوارچۆه‌ی هاوئاهاه‌نگى. هلبووسى بووه ته‌نیا سه‌رۆکیک له سى سه‌رۆکایه‌تیه‌کى ئەم کابینه‌یه که ههم سه‌دیه‌کان و ههم چوارچۆه‌ی هاوئاهاه‌نگیش ده‌نگى پښ داوه و هه‌روه‌ها پارتیش قسه‌کى خۆى برده‌ سهر و نه‌یه‌یشت د. به‌رهه‌م له پۆسته‌کى بمینیته‌وه و ئەو به‌ربرزى پښتیوانى لښ ده‌کرد ده‌رگای کۆشکى سه‌لامى له‌سهر کرایه‌وه.

ئەو پالپشتیه‌ به‌هیزه‌ی چوارچۆه‌ی هاوئاهاه‌نگى بۆ پارتى و هلبووسى واده‌کات چیدیکه چوارچۆه‌ی هاوئاهاه‌نگى نه‌توانیت گله‌بى له پارتى و هاوپه‌یمانى سهره‌ه‌رى بکات و تۆمه‌تباریان بکات به هه‌ولدانیان بۆ دابه‌شکردنى مالى شيعه و وا ده‌کات کبیرکبى له نيو مالى شيعه‌دا به‌هیلته‌وه.

سهره‌تای دابه‌شبوونى به‌هیزى چوارچۆه‌ی هاوئاهاه‌نگى

هه‌رچه‌نده چوارچۆه‌ی هاوئاهاه‌نگى بۆ ماوه‌ی کورتخایه‌ن جیه‌یلراوه‌کانى هاوپه‌یمانى سیقوولی رازى کرد. به‌لام پرۆسه‌ی قایلکردنى هاوپه‌یمانه‌کانى خۆى له عه‌زم و په‌کبى به‌سهر خۆى قورس کرده‌وه. چوارچۆه‌ی هاوئاهاه‌نگى داواکارییه‌کانى سووننه‌کانى عه‌زمى بۆ لابردنى هلبووسى له پۆسته‌کى به هه‌ند وه‌رته‌گرت و به پښه‌وانه‌ش چوارچۆه‌ی هاوئاهاه‌نگى متمانه‌ی خۆى به هلبووسى به‌خشى. هه‌روه‌ها دابه‌شبوونى بۆچوونه‌کانى چوارچۆه‌ی هاوئاهاه‌نگى له ده‌نگدانیان به به‌ربرزى په‌کبى نیشتمانى کوردستان نیشانه‌یه‌کى دیکه‌ی دابه‌شبوونى بۆچوونه‌کانى نيوخۆبانه. ههر چه‌نده روژیک پښ هه‌لبژاردنى سه‌رۆککۆماریش، بافل تاله‌بانى هه‌ستى به له ده‌ستدانى زۆرینه‌ی ده‌نگ بۆ دیاریکردنى سه‌رۆککۆمار کرد و له رینگای په‌يامیکه‌وه، بۆ دواپښ جار داواى له چوارچۆه‌ی هاوئاهاه‌نگى کرده‌وه که ده‌نگ به به‌ربرزى "فه‌رمیه‌که‌یان" بدات. به‌لام داواکارییه‌کى سه‌رۆکى په‌کبى به هه‌ند وه‌رته‌گیرا و هه‌ندیک لایه‌نى چوارچۆه‌ی هاوئاهاه‌نگى، به تاببه‌ت مالىکى فیتو نيوخۆبى و ناوچه‌یه‌کى سهر د. به‌رهه‌م سالحیان نه‌شکاند و بگه‌ر به گه‌رمیه‌وه پښوازیبشيان لښ کرد.

هەناسەكیڭشانیک بوو درێژەپێدانی مەملانیگان

چوارچۆیە هاوئاھەنگی و سەدریش زۆر باش لەو تێگەشتن ئەگەر لەم چرکە ساتەدا درێژە بە مەملانیگان بەدەن، ئەو ھەر لایەنیکیشیان سەرکەوتوو بێت بە لاوازبەو دەرباز دەبێت و بەرگە ھیچ گۆشاریکی نیو دەوڵەتی یان نیوخۆی ناگرێت. بۆیە سووربوونی لایەنەکانی چوارچۆیە هاوئاھەنگی لە گۆرینی کۆمیسوونی ھەلبژاردن و یاساکە لەم دوایانەدا زۆر کال بوو. ھەرۆھە باسەکانی چوارچۆیە هاوئاھەنگی لە لایەنی سەدرییەکان لە پۆستە بالاکانی حکومەتیش لە باسدا نەما. ئەمانەش دەکرێت ھۆکاری بێدەنگییەکی سەدر بێت لەوکاتە ھەموو عێراق و ئەو کەسانە چاودێری دۆخی سیاسی عێراق دەکەن، چاوەڕێی تۆبێکی خۆدی سەدر یان ھەزیرەکیان دەکرد. تۆبێک کە دەکرا کە تەواوی پرۆسە ھەلبژاردنی سەرۆککۆمار ھیچ نەبێت بۆ چەند رۆژیک داواخات. بەلام سەدرییەکان لە رێگە تۆبێکی ھەسەن عەزازییەو، بە شێوازی گۆپی سەوزیان بۆ پیکھێنانی حکومەت ھەڵکرد و ئەگەری تۆمەتبارکردنی سەدرییەکان بە مووشەکیبارانەکانی پەلەمانی عێراق لەو رۆژەدا نەھێشت.

ھەر چەندە ماوەیکە لایەنەکانی چوارچۆیە هاوئاھەنگی ھەموو تۆمەتەکانیان لە پەخستنی پرۆسە پیکھێنانی حکومەت ئاراستەیی مستەفا کازمی دەکرد نەک سەدر، بەلام عەزازی ئەو تۆبەتی ھەر کرد و گوتی:

^[1] "ھەر کەسێک پەنا بۆ چەک ببات بۆ پەخستنی دانیشتنی پەرلەمان، ئەو کەسە باشکۆی گەندەلکارەکانە و دەبەوێت گەندەلکاران زال بن بەسەر نیشتییمان و میلەت!"

ھەسەن عەزازی

وا دیارە کۆبەرکی ھەموو پارتە سیاسییەکانی عێراق، بە تەبەت لایەنەکانی چوارچۆیە هاوئاھەنگی و سەدری ھێلاک کردوو و بێباریانداو ئاگرەستییکی سیاسی بۆ ماوەیکە کورت لە نیوانیاندا ھەبێت و بە زووترین کاتیش لە رۆژانی داھاتوو دەنگ بە کابینەکی سوودانی بدرێت. رەنگە سەدر دواي كشانەوھە لە پەرلەمان و لە دەستدانی زۆرینە و لاوازبوونی رۆلە ئاینییەکی، لەو تێگەشتبێت کە ناگرێت ھەموو داواکارییەکانی جێبەجێبکری و ھەبوونی ئاگرەستییکی سیاسی بۆ ماوەیکە کاتی، ھیچ نەبێت ھاوکاری سەدرییەکان بێت بۆ ئەو تۆمەتە ھەلبژاردنی داھاتوو پێگە و پۆستە بالاکانیان لە نیو دەزگا و دامەزراوەکانی حکومەت بپارێزێت.

چوارچۆیە هاوئاھەنگیش چی دی لە دوورەو تەنیا چاودێری سەرۆکوەیزران و لوتکە دەسەلات لە عێراق ناکات و تاوھەکو ھەلبژاردنیکی "پێشوخەتەیکە دیکە"ش دەتوانن ھەندیک لە جەماوەرەکانیان ئاشت بکەن و دەنگەکانیان بە شێوازی زیاد بکەن کە سەدر ناچار بکەن گەتوگۆیان لەگەڵدا بکات. ھەرۆھە باش لەوھش تێگەشتوون کە زۆرینە شەقام مۆلکی سەدر و ناگرێت دەست بۆ بەرژەوھەندیەکانی سەدرییەکان بپارێزێت. ھەر بۆیە ھەر دوو لایەن ھێورکردنەوھە دۆخەکە بۆ بەھێزبوونەوھەیان بە بپارێکی باش دەبینن، ئەوھش بۆ ئامادەبوونیانە بۆ شەپۆلیکی دیکە ئالۆزی و مەملانییەکی فراونتر لە نیو مالی شیعەدا.

[1] <https://ninanews.com/Website/News/Details?Key=1007272>